

NGO "Society Initiatives Institute"

NGO "Society Initiatives Institute"

Громадська організація «Інститут суспільних ініціатив»

European Integration. History, Present, Perspectives

Європейська інтеграція. Історія, сьогодні, перспективи

International conference

Міжнародна науково-практична конференція

(Lviv, 15-16th of April, 2015)

(м. Львів, 15-16 квітня 2015 року)

Proceedings and scientific essays

Тези доповідей та наукових есе

Lviv

Львів

2015

QUO VADIS CAMERON: УЧАСТЬ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПОЛІТИЧНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ (2010 – 2015 РР.)

Грубінко А.В.

доцент кафедри теорії та історії держави і права Тернопільського національного економічного університету, кандидат історичних наук,
доцент

Політикум і суспільство Великої Британії проходить черговий електоральний цикл. 7 травня 2015 року відбудуться парламентські вибори, які означатимуть завершення п'ятирічної каденції уряду Д. Кемерона. З історичної і політичної точки зору цей уряд є нестандартним, адже сформований парламентською коаліцією консерваторів і ліберальних демократів і є першим коаліційним урядом Британії з далекого 1945 року. Саме консерватори, які збудули більшість посад в Кабінеті міністрів і сферу відповідальності зовнішньої та оборонної політики, повели країну згідно власного бачення її міжнародних інтересів і традицій зовнішньої політики. Одним з найбільш непростих її напрямів традиційно є європейський напрям та участь в євроінтеграції, що в британському суспільстві і політичних колах завжди сприймалася неоднозначно і переважно скептично. Результати парламентських виборів у Сполученому Королівстві очікує без перебільшення уся Об'єднана Європа. Політика британського уряду останніх п'яти років відзначається особливим євроскептицизмом і складністю діалогу з європейськими партнерами, зокрема у сфері Спільної зовнішньої політики і політики безпеки (СЗПБ) ЄС, що може призвести до негативних наслідків для стабільності політичної інтеграції і можливостей ЄС на міжнародній арені.

В умовах обмеженої участі у фінансово-економічній інтеграції, комунітарній кооперації ЄС у сферах соціальної політики і внутрішніх справ, зажаючи на значні геополітичні, політичні та економічні можливості міжнародного впливу цієї країни, СЗПБ ЄС є саме тією сферою європейських інтеграційних процесів, де позиція Великої Британії чинить критичний вплив і знаходить максимальний прояв в сучасній нормативно-функціональній системі ЄС. Підходи офіційного Лондона до СЗПБ дозволяють керівництву країни на різних історичних етапах, залежно від політичної кон'юнктури, чинити стримуючий або стимулюючий вплив на процеси інтеграції [1, 27]. Упродовж двадцяти років існування ЄС уряди країни дотримуються стратегічної лінії на стримування автономізації європейської зовнішньої політики і політики безпеки з метою їх утримання в рамках традиційних підходів міждержавної співпраці та атлантичної солідарності. При цьому головним тактичним інструментом британської політики в ЄС залишається активна участь в обговоренні ключових питань і періодична підтримка певних новаторських починань, що мають стратегічну мету – перехоплення стратегічної ініціативи у федералістського "ядра" ЄС (Німеччини і Франції), контроль політичної інтеграції для збереження "status quo" в системі трансатлантичної безпеки.

З 2010 року після повернення до влади консерваторів у складі коаліційного уряду відбувається перегляд підходів країни до участі у СЗПБ ЄС, що відбувається в контексті відновлення крайніх євроскептичних проявів урядової політики, відкидання значної частини напрацьованих попередниками здобутків у справі політичного гуртування країн Європи, ізоляціоністськими деклараціями і діями уряду на європейському напрямі зовнішньої політики, переоцінкою стратегічних відносин зі США. Прем'єр-міністр і очолювана ним Консервативна партія Великої Британії до сорокаріччя участі країни в ЄС/ЄС проголосили агресивний курс на ревізіонізм в нормативній базі та ролі держави в структурі Євросоюзу, погрожуючи одностороннім виходом з об'єднання.

Спершу в лавах консерваторів панували помірковані євроскептичні позиції. Девіду Кемерону певний час успішніше від попередників вдалося маневрувати між внутрішньопартійними угрупованнями. Поміркована антисвободська риторика фактично обмежилася поданням до парламенту і прийняттям 19 липня 2011 року змін до Акту про Європейський Союз, який унеможливило подальшу передачу повноважень його інституціям без референдуму. Під дію закону потрапили питання зовнішньої політики і безпеки. Надалі прем'єр-міністр і керівна партійна більшість досить швидко перейшли на позиції крайнього євроскептицизму. Консерватори підняли з історичної практики тетчерівських часів тези про необхідність повернення об'єднання до рівня Спільного ринку і децентралізацію прийняття рішень, шантажуючи партнерів та інституції Союзу референдумом про вихід [2]. Останній за задумом Д. Кемерона має відбутися після чергових парламентських виборів та імовірної перемоги консерваторів не пізніше 2017 року. Оскільки соціологія дає попередні позитивні передвиборчі результати для консерваторів і провідної євроскептичної партії "UKIP" (United Kingdom Independence Party), перспективи такого референдуму набувають все більш реальних перспектив [3]. Антисвободська політика консерваторів веде до подальшого розколу британського політикуму з питань євроінтеграції, конфлікту з європейськими партнерами, наслідком чого є значна втрата довіри до Великої Британії.

Послаблення позицій і непередбачуваність подальшої участі країни в ЄС веде до зниження її привабливості і довіри серед американського політикуму, що так ревно намагалися зберігати попередні британські уряди. Якщо в часи "холодної війни" та постбіполярного світоустрою США були зацікавлені в контролі і стримуванні європейських союзників в розвитку інтеграції з метою недопустити їх надмірного посилення і незалежності, то в сучасних умовах пріоритети Америки змінилися на користь збільшення відповідальності європейців за власну безпеку, яка неможлива без інтеграції. Це засвідчила військова операція в Лівії у 2011 році. Відхід Лондона в ізоляцію внаслідок виходу з ЄС позбавить Вашингтон вагомого інструмента впливу в Європі.

European Integration. History, Present, Perspectives

Прагнучи кардинального перегляду умов членства в ЄС, британський уряд сподівається отримати можливість самостійно визначати пріоритетні сфери участі країни в об'єднанні, серед яких є ЄЗПБ. Велика Британія традиційно відіграє активну роль у процесі розробки і реалізації зовнішньополітичних рішень ЄС. Упродовж 2010-2014 років позиція країни активно звучала при виробленні рішень Стівтовариства щодо ядерної програми Ірану, відновлення переговорів з об'єднання Кіпру, підписання угод про вільну торгівлю з країнами Азії (Південна Корея, Індія, Пакистан), арабо-ізраїльського конфлікту, розширення ЄС на Балкани, російсько-грузинського конфлікту, підтримки демократії в М'янмі (Бірма) і країнах "Арабської весни", конфлікту в Сирії, надання статусу асоційованих членів пострадянським країнам (Грузії, Молдові, Україні), агресії Росії проти України тощо. Стратегічним досягненням коаліційного уряду став запуск амбітної програми оборонної співпраці з Францією як найбільшим партнером Британії у сфері безпеки в рамках ЄС.

Згідно даних Європейського оборонного агентства ЄС Велика Британія здійснює найбільші витрати з бюджету на розвиток європейської оборони [4]. Без участі британських спеціалістів не обходиться практично жодна гуманітарна місія чи миротворча операція Союзу. Визнана висока компетенція британських фахівців (дипломатів, військових спеціалістів). Водночас наявний функціональний парадокс. Британія залишається активним учасником процесу формування спільної позиції ЄС на міжнародній арені, але однією із сфер скорочення його бюджету пропонує саме ЄЗПБ, насамперед СПБО. Під час саміту Європейської Ради 20 грудня 2013 року Д. Кемерон заявив, що Лондон виступає за міждержавний характер прийняття рішень у сфері СПБО, заблокує будь-які ініціативи щодо створення європейської армії і військових ресурсів ЄС, назвавши їх "фантазіями" [5].

В коаліційному уряді Великої Британії немає єдності як щодо стратегічного курсу євроінтеграції в цілому, так і щодо розвитку ЄЗПБ. Наприклад, на відміну від консерваторів, лідер ліберальних демократів і заступник прем'єр-міністра Н. Клетт закликав до лідерства Великої Британії у європейській співпраці з безпеки та оборони, що здатна покращити безпеку ЄС і посилити НАТО. Опозиційні лейбористи сповідують помірковано прихильні позиції до співпраці з європейськими партнерами з міжнародних проблем.

Внаслідок прийняття рішення щодо виходу з Стівтовариства Велика Британія буде змушена покинути механізми ЄЗПБ. Це підведе підсумок під історичними амбіціями Сполученого Королівства як світової держави, адже перспективи країни стати незалежним суб'єктом міжнародної політики шляхом проведення курсу рівновіддаленості від США та ЄС є нереалістичними. Буде поставлено крапку в англо-американських "особливих відносинах". Позиції США і НАТО в Європі послабшають. Політична система і система безпеки об'єднаної Європи зазнає відчутного розбалансування внаслідок ліквідації британської протидії франко-німецькому впливу. Подолання проблем ЄЗПБ ЄС без Британії як одного з її лідерів є дуже проблематичним.

Загострення міжнародного протистояння на Сході Європи у зв'язку з російсько-українським конфліктом робить як ніколи актуальним необхідність збереження єдності і дієвості трансатлантичної системи безпеки, переведення її на якісно новий рівень. Невід'ємним сегментом цієї системи стала ЄЗПБ ЄС. Велика Британія не має альтернатив збереженню місця повноправного члена Європейського Союзу і максимальної інтеграції в його структури, все ще зберігає можливість стати його лідером насамперед у сфері зовнішньої політики і безпеки. Однак через політичний популізм правлячої партії країна втрачає черговий і як ніколи до цього реальний шанс на таке лідерство.

Список використаних джерел

1. Грубинко А.В. Роль Великобританії в формуванні зовнішньої політики ЄС в контексті ведучих теорій євроінтеграції / А.В. Грубинко // Вестник МГОМО-Університета. – 2015. – №1 (40). – С. 18-28.
2. The Rt Hon David Cameron MP. EU speech at Bloomberg. 23 January 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gov.uk/government/speeches/eu-speech-at-bloomberg>
3. Лідер лейбористів Британії впевнений в перемозі своєї партії на виборах / РІА новості. 23.11.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ria.ru/world/20141113/1033146035.html>
4. Guzelyte S. National Defence Data 2012 of the EDA participating Member States / S. Guzelyte. – Brussels, February 2014. – 55 p.
5. European Council December 2013: David Cameron's press conference. Brussels, 20 December 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/speeches/european-council-december-2013-david-camerons-press-conference>